

OBECNÁ
KRONIKA

21

Obecná kronika

OBEC: KOPANICE

OKRES: Žiar nad Hronom

KRAJ: Banská Bystrica

Overené dňa:

La MNV:

Filokniha pôvodne obsahovala
596 strán.

16 strán z neznámych príčin (už strán
napísaných) bolo vytiahnutých.

Kronikár:

Jozef Kamody

Obec Kropáčovce mala v minulosti dve
družstvencie kníhy - kroniky, ktoré sa však pričinením
klasických občanov alebo byzabojch funkcionárov obce
stali neexistujúcimi. Čo bolo príčinou ich zaniku?
Pravdepodobne to boli kápiacy, ktorí obsadovali.
Skôda je tých kápiacích, ktorí sú však
výnimočne obec a kôsta jej občanov v minulosti.

Toto, v poradí treba, obecnej kronike má na-
hradil predchádzajúce. Prvocor starsích občanov
podarilo sa si kápiť niekoľko kápiacich, ktorí iste
tudí stačili na to, aby dostatívne ukáčali, aká bola
nasá obec, čo sa v nej vydávalo a ako obyvatelia
v minulosti žili.

Aby kronika splnila svoje poslanie, je treba
ju meniť, neposledňo, ale chrániť, aby lebo
oná zostane ako pamätník davných čias nászej
obce pre budúce generácie.

Kromiláv.

Dája obec Kopanice učí

v okolí bývalého okresního města, opadlého banickou
slávou, Boažej, Bliaovnicí. Sousedními obcemi jsou:
Čánská Drábusa, Bliaovnické Bane, Čyrská, Dolní Klášter.

Náša obec Kopanice

leží v pohorí Štiavnické horné asi
7 km vzdľou ľiarou od našho bývalého ok-
resného mesta Banská Bystrica.

Mali je kataster obce, malý je aj počet obyva-
telov, ale rozprestiera sa na dosť veľkej rozlohe.
Terén je pahorkovitý ba až kopcovitý a väčšinu tvoria
strmé svahy a výmole.

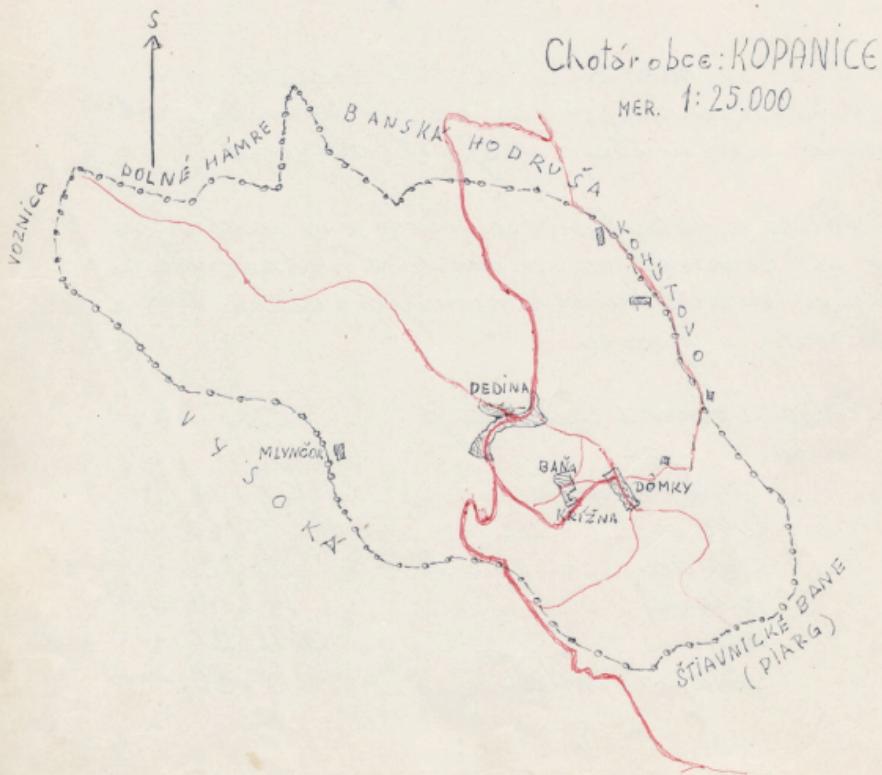
Celková výmera chotára je: ... 923. 13 ha
z toho:

orná pôda	61. 18	-0-
lúky	124. 60	-"
zákrovadý	25. 26	"
pasienky	74. 00	"
lesy	614. 20	"
zastavaná plocha	23. 80	"

Z uvedenej výmery je vidieť, že väčšinu zaujímajú lesy a pasienky, takže lúky a podľa toho možno súdiť, že obyvateľia sa využívajú chovom dobytka - napriek mestnaniu v priemysle.

Vlastníctvo pôdy je súkromné, len lesné pôda vo výmere 603 ha je v užívanií ČS štátu. (To podstýka, že opisujem čas ako bol rok 1958-9 keď som začal kroniku písat.)

Obec KOPANICE tvoria tri hlavné osady a dve bočné. DEDINA, DOMKY, BANÍ, Kohútovo, KRIŽNA.

DEDINA: rozprestiera sa od západného úpäťia kopca (Bani) Hrb, obchádza vrch Banište až na juhozápad.

BANÍ: je v ráhybe južného svahu Baništ - utulená ako vtáčie hniezdo a dolu pri úpäti Baništ pri rybníku časť domov nazývali Krížna.

DÔMKY: tam kde tvoria kollinu kopce Hrb, Baništie, Vtáčnik a Maloríšte, stulené dom pri dome si Dômky v minulosti tiež menovali Modročlnia Kohútovo: pozatvorené po doline Kohútovo a Baništie je pár domov siedbene len tak nazývaných - Kohútovo.

Počet domov v obci je 111

z toho : Dedička	46
Baná	20
Krížna	6
Dômky	33
Kohútovo	5
Rychňava	1

Okrem verejných budov, ostatné budovy sú v súkromnom vlastníctve. V Dedičke, základ obyvateľstva v minulosti tvorili roľníci. Postupom času v tejto dobe, takýchto už neli, alebo sú len starci na dôchodku. Vodatnejších častiach v Dômkach na Bani-Krížnej, v Kohútrove, boli obyvatelia robotníci v baniach, lesoch a po poslavení teráine Sandrik" mnohí pracovali tam.

Siedla zameraná vyzera aj vzhľad obce a jej stavby. V Doline pri kašidovej obytnom dome nachádzia sa hosp. staviska,

bym v ostatných osadách nie, alebo len v mala prípa-
doch.

Aby sme zapisali do kroniky o minulosti podrobnej-
šie súdaj, musíme sa rozmámiť s jej minulosťou. Niektoré
súdaj budeme čerpať z doložených výpisov, kníh, dokla-
dov, časopisov, niektoré výpovedi miestnych občanov
a väčšinu z historickich ľuďov dôvernej, slávnej i
nestávnej minulosti.

Dátum vzniku obce nie je presne zistený, ani to
ako ktoré osady vznikali. Že je to obec stará, svedčia o
tom doklady nachádzace sa najmä: v Banskom archive B.
Piavica, Štátny archív v Radvani n. Kr. a tiež
cirkerné zápisu.

Podľa výpisov a rôznych dokladov sa dovo-
dáme: obec už jestvovala v roku 1275 a v minu-
losti mala rómské mená. V roku 1523 GEPAD, v r.
1562 Gerode a vobec v ſt. storočí podobné mená ako
Gradt, Gradl.

Otie patrila ako poddanská obec k Reviš-
skemu panstvu. (Revište pri Ľarnovci) teraz Revišské
Podhradie. Jej meno v minulosti, ako aj terajšie po-
menovanie hovorí, že bola KOPANICOU t. j., že
obyvatelia trubali okolité lesy, drevo spracovávali na
uhlie a vyklcovanie pôdu prekopávali na pôdu
drodnú. Uhlie predávali banskym - taxiariskym spolo-
čnostiam.

Podľa týchto súdaj a nasledujúcich, ako aj
nasledujúcich zachovalých povestí medzi starým

lúdom, bola osada „Dedina“, alebo osada už ne-
jednajúca pravou osadou „Gerode“ „Kopanic“ a len
potom po následnom podzemnom bohatstva mohla
byť hlbšia. Ak to mohla byť i osada nejednajúca dnes
svedčia o tom istne podania starcov. Št. stare Kopanice
boli prvé tam kde dnes voláme časť chotára Havranko-
vo, tiež ešte je tam aj dodnes poznat v lesnom poraste sto-
py ordíčin - kopanické a s bytkej lúk a akýchsi ján.

V diele Gerad auf Dotzi Grnd z roku
1275 je napísané, že okolo Štiavnických ba-
nej vznikali osady takzvané pertinencie, ktoré
neskoršie menovali „Gasse“ t.j. vonkajšie ulice ako:
Kerling, Gerode, Hodritsch a. pod.
Tieto osady, alebo „pertinencie“, Gase ako aj ich
riekári patrieli k mostu, banickej však patrieli
pod právomoc Burgmistra.

V XIV storočí, prameňsje povedané v lete 1351 roku
páa hradu Gášor (Sachsensten) dnešné Šíšovské Podhradie,
hradný pán Wesselöös zmocnil sa na silném obej Ker-
ling a okolitých lesov a pastierok a takto i nieko-
rych dedín patriacich k Štiavnici. Keďže sa Štiav-
nicania nemohli dovolat spravodlivosťi u kráľa,
rozhodli sa, že si vyrobili svoje právo sami.
Ich podujatie skončilo nešťastne. Pri osade Ker-
ling boli obkolesení a pobiti, obec Kerling bola
úplne zničená a viaceri učieleni ani vybrudovaní.

Tu udalosť kapisujem preta, že obec Kerling bývala
polohovo tak ako Gerode a spadala pod Štiavnicu. Keby
sa boli nepriateľské vojská stretli v Hodritche, Gerode, a

lebo v ktorejkoľvek osade zabraní pánom hradu Sášov, bol by ten osud zastihol ktoríkolvek z tých osad, nevyjímanýc Kopanice (Gerasde)

Po tejto udalosti - 21. IV. 1352. kráľ Štefan I. vydal listinu nasledovného sloenia;

My Štefan I. z milosti Božej, kráľ Uhorska, srojmu vernému Ladislavovi, synovi Žofonu, terajšímu kapitánovi hradu Lichtenstein, posíláme a milost.

Z trpkej stárnosti občanov a hostí mesta sme sa dozvedeli, že maister Wessus, predstaviteľ kapitána našeho hradu Sášova, privítal niektorého od nepamäti k Štiavnici patriacich obci a to: Gerode, Karlich, Sygelspergh, Dilln, Leken a Kulpach so väčšímia dôchodkami k našmu Štúorskému hradu a vytiahol aj sami užívateľmi naše mesta Štiavnica mánie malú škodu.

Ked' teda nechceme, aby naše mesto Štiavnica trpelo ďalšie chorenje a rozkazujeme vašej vernosti slávnostne učrižiac, aby ste vy juv uvedené a od nepamäti patriace obce, ktoré svojho času Wessus pripojil k našomu hradu v Sášove, so väčšímia dôchodkami vrátil našim Štiavnickým občanom a hostom, a ich ohľadne našmu mestu patriaceho užívania nezneplatňovali, ale radšej ich v právach nechávali na pokoji a neopovažili inak činiť.

Dane' v Budine p. Pána 1352 siesty deň po oktáve velkonočného sviatku."

Tomuto dôvodom písanemu listu, ktorovškemu rozhodu
 ani Žobovia nechcel proti reať a Banska Štiavnica dostala svo-
 je územie majpiat. Nie viak na dlho. O sto rokov v roku
 1454 bol zasa obce Grätz, Kehring, Sigleberg, Schakil,
 Kolbach a Dilln znova v držbe. Šajovského hradu sa pá-
 na a to Kohlera, alebo Petra Saffára, proti čomu Štiavnici-
 čania podávali protest vo Sv. Benadike, ale bezvýsledne.

Nepríatelstvo medzi polovinskym panstvom a majitel-
 mi susedného územia postalo len v lete, keď Vávro
 Dóčzi pojal si za manželku Apolóniu, krásnu dcérę
 Pavla Rubigala, obchodníka a banskeho žariara z Ban-
 Štiavnice.

Tota je len stručný záznam o dávnej minulosti na-
 sej obci, ktorí sa podľa toho súhlasí, najmä v Banskom
 archíve.

Hranica chotára: začína na východnej strane
 najvyššie položeným kopecom chotárom aj ľudovo pomenovaným Chotár. (825 mnr.), snížuje sa na juh vedľa lúk zva-
 nyx Hrebeň, jaskom do doliny Rychňava. Po ďalšom hraničení s chotárom obce Štiavnické Bane (Raarg) tam kde sa stretajú jazčky z pod Šípova a Mestkej lúky je stava štôlňa, ktorá
 pridáva vodu jazčekom. Neskôr ponize hlbnej zeminy vysoko-
 nej zo štôlne prechádza hranica jazky t.j. pieskov po ktor-
 ľej tiekla voda zachytávaná až z pod Vastry a postupne s
 ďalšími jazčekmi napájača. Nedaleko miasky rybník a stupň
 Ďalšia pokračuje hranica chotára s chotárom vysokým. Neskôr na
 záciatku protiná hranica chotárik, ktorým občiania chodia na
 autobusovú zastávku „Kinarové lúky“, keď chcú cestovať smoren-

Banská Štiavnica - Lervice alebo gráčne. Po vozovej ceste vedúcej z Kopečku na Vyšokú, cez Imrečinu a Košiar ní dve staré stále, jedna z nich sa zavŕšava (podľa vyznesenej remízy) menčia do sever. svahu Košiaru, druhá väčšia do južného svahu Nakoušť. Všetko miestach stojací súde majú ľahke lesy manipulačný sklad na drevo súroviny.

Asi päťstoh metrov nízšie stehá do rychňav. poloha je rok. Pod Štálom* (od modartolman. rybňka) a asi 200 m schodi (hradská) cesta z Kopečku cez Frerejov most* a napojuje sa na rychňavskú cestu t. j. Kňarove lúky - Košnica. Frerejov most ludia nazývali aj do teraz i keď je pô betonovým. Starý drevený bol totiž cez vojnu, pri prechode frontu zničený a po fronte bol postavený nový, betonový.

Pri Želarovom moste* prechodi cesta na pravú stranu Rychňavskej doliny teda do južného svahu kopanickeho holiara. (Od Kres liek ista chotárom vysokým) a hned vchádza na lúku, Pod Želarskú. Želar most bol mostom dreveným, len mal nosné bámy zelené a zelené zebiadlie pri prechode frontu bol uistupujúcimi fašistickými vojskami vyzodený, po vojne bol postavený most betonový.

Po Štrminov chodisku schodi vozová cesta smerom na Vyšokú cez Jarok* a asi 50m tam hde prechodi cesta cez jarok kore, Štrminov ide chodník na Kopeček. Po tomto chodníku mnôzle Šukancianky - Štrminárky preniesli ľahké náklady zeleniny (70-80 kg) z Šukanca na trh do Bani Hodruša. Najznámejšie súchá tetka Karafka a tetka Balinová. Všetko miestach je lúčka, ako by bol po čiernom Vyšochom mlynec. Tie tu bol mlyn, nedci o tom už len, hali, ktorou

tiebla voda na hranici ledes mlyna a starý ludia hľaz' o tom vyvážajú.

Vodopáde riečach v až 50m vzdialostiach jednotlivých druhov sú dva mosty nad jarciami obnášajúcimi vodu zo vahov lesa, "Pod stálkou". Mosty sú masívne (obliepené) a nebalí ešte význam pochodenia. Osi pol hraďa ďalej hde schodi vodová cesta a Pod stálkou nad cestou je kúčka volákedy les. Školka a pod cestou pri potoku stojí opustená budova kručaniny, "Kopanickeho mlynu". Túto budovu od posledných mlynárskych dedičov Narunia lovcovi (odstálovali sa do Vysielu) odkúpil, exár: Št. Lory a bola bytom pre lesníkov, alebo aj cestárom. Na miest. cestárom tu bol Duda, lesník Hudec, tento v súčasnom rieboji s nadviazaným Rotárom ho zabil v blízkom Llatne - Muváni. Leoníci tia tiež Palián, Andor, Leber, Farbáč a neskôr sú len lesní robotníci na "lyčdňovkách" a sovornici. Teraz s budovou sú už len hale myry a sed za tie rozpadné ostane len v zápisoch, že: Tam stál alebo býval kopanickej mlynu.

Bez nejakých významnejších bodov hranica ide ďalej severom k Černici. Po doline Llatno v smeru do Byšockého dolára, pravý rukáv je viac členitý, rozčlenutý jarcami: Šimanov, z Kvarnický, z Jaminy a Priedok, z Haja a Ronenok, z Hošanisk a z Pod blata. Tu sa ju dolina ľahšia rozširovať. Do Vysokého chotára sa viesťa dolina, Suchá vojnica ktorou ide cesta na Hlavnock, a od doliny Llatno Kopanickej smerom viesťa cesta na Sandriky, do doliny hečmôrskej. Inéž na záciatku tejto cesty je stála Stôlka. Tam hde hranica tvorí pravý uhol odbočujúci na sever do ktŕkypie sa

hranice katastru Voznice, vpravo od postredu stojí hajovna Slavkov, alebo tiež Slavkova. Navedno podľa čoho tak pomenované. Tu je najnižší výškový bod mimo chotárske 357 mm vys. Miesto hajovne tu bol v minulosti pravdepodobne tiež mlyn, súčasť podľa toho, že k budovám hajovne vedie zbytok vodnej príkopy, kde

Hranica od Slavkova ide miernou dolinkou na Mikové linky. Časťa stretá s hranicou učesnia Dol. Kaimo. Na západ od Mikových link (516 mm) je skalnatý vrch Kojatia 637 mm. Tich je ostrij a tvorí hrebien sručujúci sa len miernou ku Voznici. Na jeho stromých skalnatých svahoch sú na samotnom vrchu vediace kameňe medzi Kamečejom a Ručneškami vojíkami.

Od Mikových link ide hranica hrebienom lesa smerom východným na Gidroby. Tu je hrob nevinného rumunského vojaka označený krívcom a tabuľkou. Toto miesto je tiež opečovane za publ. lokalizácie osídlenia prabývateľov Karpát. Odtočila hranica odbočuje vedľa cesty smerom severovýchod, pri ktoré Slancie sŕďom ^{wat.} vchádzka do doliny Medene. Tu sa hromi až do doliny Hodrušskej. V doline Medene je riacero opustených bani. Podľa pomenovania doliny bol to pravdepodobne banu na medenu rudu. V doline sa tiež nachádza kvalitný kamen vŕapence, ktorý bol v minulosti hodne spracovávaný na mieste a to až v dvoch peciach, na výhno.

Z Hodrušskej doliny od upínavmi kov rudy ide hranica s pomerom Dol. Kaimovo sŕďom smerom na vrch Steiste 606 mm, neskôr do doliny Nárovnice, kde je ťažba Földerniss 530 mm a prechádza na vrch Vlčia Hora.

568 m n.v., odtiaľ do doliny **Kohútová** smerom k minulostou **Hodruštolní**.

Prvá na pohraničí stojí starobylý hostinec - veľká mazívna budova v pevnom poschodi. Pozye hostince pri jasene je stred stolnic a zrečaná stára pec na vajno. Pri hostinci bol v minulosti výstavý húpel, teraz premenená byt a koláreň. Inerom ako poliacajú hranice hoje dolinou Kohútovou, púdujme k starodavnej budove stojej pri východe s benz **Megytalaa - Anna**, zvaná tiež dedičná žoltka. Rohutný märy pred bánon uám pripomína, že bána je veľká, že sa v nej hodne pracovalo a že pracovalo sa v nej pravdepodobne majdlišcie. Pred vchodom do bánskej stojí starobylý kúsok, ktorý sa rokami po okladej zrubom čiernu domovuje. Na mieste kde stojí obyčajne budova a súči zrečaných budovach boli bádozy ponosnej povádzby a stupky kde sa vyláčená ruda drela.

Na pohraničie stredor. v stupach, bola zachytávaná ruda v jarku **Bášornianskom** a v Jasenovej doline. V jaskyňach boli urobení hrádze na spôsob malých rybníčkov, odtiaľ tiebla voda priekopou (jarkom) stiminou vahu kopečka **Hib** až nad stupky. Odtiaľto sa rútila priam do dolu až dvestometrovým jarkom na hradec koloso. Prvá stolnica sa zavŕtava do svahu hadrušský hory, tretia zas do bývalej piarskej farskéj hory. Pri tejto báni boli takisto postavené stupky a očamovna, kde rudu drželi a vŕtili. Na rozhrami chotárnych hraníc Hodrušských, St. Bani a Kopanic je postavený kúsok. Tu sa hranica lomí a vedie stromým hrebeňom **Vŕtaťa** smerom na kopcov **Chotára**.

To by bol strucný, ba až podrobnej popis hra-
nic chotára našej obce a významnejších
vodorovných miestností nich.

Mení miest a vrchov.

Nad Dedinou leží Hrb 759 m n a Banisko
741 m n, na západ od Baniska je Makovisko 716 m n a
na vých. hranici Chotára 825 m n. Na západ od obce
je Trstená 653 a Ihliska 606 m n. Na sever Nčia Hora
568 m n. Východný rozdiel medzi Dedinou a Dômhami
je 44 m. t. j. Dedina 622. Dômky 666 m n. Nejnežším
poločinným miestom je Slavková 357 m n.

Od východnej hranice smerom západným na juž-
nom svahu leží polia a lesy: Sípov, Mestka
Líka, Vlăčník. Potom sa poloha zničuje a na západ.
strane sú Parcely (úzke - široké) bývalých ťaliarov. V
sedle Vlăčníka a Nakarist' polia Makovisko a Dolin-
ky. Okolo nich sú Pridely a lesy Pridoiky a Černiny.
Smerom ku Dômham sú parcele Michaliskolná a Ba-
nik. Medzi Dômhami a Bánou Kopránska, Mo-
čariny, nad Bánou, Za Uhliarskou a parcele
Na Baništi a pasienok Baništie. Pod Bánou je
neužitina zarastená hlohom a trávou nazývaná
Rúgel. Pod Krížovou je Čímerovská. Tu v minulosti
boli stupy a ťamernia. Nad ňou bol rybník. Tájich
oceľovej rozlohe 4.00 ha. Ines z neho je len asi $\frac{1}{3}$
pri spodnom okraji Čímerovskej sú zbytky mierov a vchod
do kôstole. Za domom ē pos. dom. Hornovský "jo stôha

Teich." Ďalej nasledujú polia, lesy a záhrady: Chajboš, Prieloh, Podprieloh. Na prielohu je skupina smrekových stromov kruhovite vysadených na pamätku umretia panovníčky Márie Terézie. V samotnom kruhu je miesto na tanec ("brnac") ktorý sa na tento náčel, keď "nestačilo ihličie s opadanými macekami, ihlicie sa donášalo s inokatou. V minulosti totiž miesto pri záhradach bolo hodne navštvované, dnes sa tam záhrady oživili a konajú.

Od Prieloha po Dedinu bol okraj cesty vysadený čerešňami, ale tieto zomali vyschívajú. Vysadené boli ako licencenčný poplatok za záhradu až r. 1900. Roku 1950 boli česneky vysadené aj obrajom hornej cesty cez parku Prieloh, ale nesvedomitý občania nechali zničiť alebo aj osobne ich ničili. Tak isto boli zničené v tej dobe vysadené stromky v Obecnej záhrade a na Hobl-farskej.

Na Prielohu hned na záciatku cesty od Rychňavy je oranžový dom, "Kleinovský" č.p. 39 a ďalej nasledujú polia záhrady a lesy: Papáha, v minulosti tu bol dom ktorý objoval Papája a Mariáška kde tiež bol dom objavany Maryassym. Modri ním je prieskum "Smrčná dolina" nevedno podľa čoho je tak pomenovaná, keď ani nie je doložená. Ďalej sú polia a lesy: Ťialovská, Nadhrázna, Podstálik, Krováčovská, a Pod Maruniakom kde v minulosti bol dom. Stehy po tomto ešte aj teraz pomenat. Posledný obyvateľ bol Maramiš. K Dedine je tu ešte Horušák a "U Kubor" a Pod Kuborek kde tiež bol dom, pravdepod. tam hode. je ajdno.

Po pod záhrady nasledují polia a lúky **Kratina**, **Záhumnice**, **Kopanica**, **Olha** Ľemva lesy cholo **Simovho** jarku. Južným svahom polia a lúky končia a to **Košernička** a **Slojany**. Ďalej pracujú od panických Jamina už len lesy: **Piesadišká**, (tu vraj pestovali stari obyvatelia priesadu) **Piedolie** kde v jeho dolinke je viaceru malých stôlm a na hrebeni je lúčka pomenovaná tak isto, ďalej lúčka **Kavrankova** predné. Pod lúčkou je les **Haj** a **Rovienky**, ďalejna západ **Predné** a **čadne** **Kosarská** a **Pod Blato**.

Napäť od západu na východ severným svahom sú lesy a lúky, **Gielority**, **Nad Plangit**, **Medene**, **Christie**, **Tisnení**, **Laz**, **Uvápnina**, **Želerná hora**, tiež Láhorcové Kopánky. Vpris-tore Uvápnina sa ani nie vďarnej - ešte za minulej ČSR pálilo väpna a to rodina Bustor-Vrško a na Želernej hore sú zbytky starých bani. Podlá našej, boli to pravdepodobne bane na čeleno. Ďalejna hrebeni sú kamenisté **Pire**, pasienok **Vršek**, lúka, **Sarkanie kučka**, **Láštik** a **Migurka**.

V pomeru jarkov z pod Migurky a Zliechova sú les **Našoviste** a tiež pole tak menované, **Mariáste**, **Kopanica** a **Hračoviste**. V jarku Zliechova byvali v minulosti močidla na konope a lán. Na druhej strane Zliechova je **Petrovka** a **Kalňa**, pomenovaná podľa rybárennej zeminy zo stôlmi.

Na výbežku **Vlčej hory** sú polia a lúky a na jej vých. strane sú priedeli a pasienok **Kopánky** až po

Uškrtovo. Odtiaľ až po Baršoviu obkolesujú kopce Hrb les, s výnimkou les. liečiek, Hurtova, La Hab a Solisko. Kde v minulosti tiež bol dom. Západný a jučný vrch Hrb je pastvina. Len čas ku Domčkám návštevujúci sú polia ktoré patriali k r. k. kostolu fare alebo škole. Fabišto aj záv. čas sú k ev. v. škole. Na výbežku Hrbu ku Domčkám je Hrbčok kde bol trnáč na usporiadanie zábor. V holine pod Hrbčekom je lúka Kotlište (patrila kej r. k. cirkevníkovi) a lúky. Untárska hora odtiaľ vlese je lúka Bastalla.

Popis obce:

Dedina

V strede osady nachádza sa stredná ľudové menovaná, Sáčka. Revedno odkial je jej staré pomenovanie, ani kolko je hľoka, len starí obyvatelia vyprávajú, že to bola pôvodne záciata koryat' banská Šáčka. Este za predmníchorskej CSR to bola východná dedina. Neskôr bola väčša nahradená kolesom a hia delom. Po vojne čerpadlom ručným. La Martárskeho vlastiarenia sa v nej utopil cieľaný muzikant, keď bol cez fariangy občanom vyhrievat. Dnes nechce občania e tejto strednej vŕbu brati, čo sú súzavý

v nej dľho močí. Studňa obsahuje tvrdú železitú vodu a občas ju nerieky používajú.

Po studni stál dom starejho pôvodu a poslednou obyvatelkou bola vdova Červková. Kým žila ona a jej manžel, mnohé pestvá sa tu narýstrájali. Na pr. voz na streche, teknica v okne a ine a to asi z toho, že v blízkosti bola (aj je) kríma a podgurážená mládež nachodila tu zábavu. Tento dom je asi zo 20 rok. z bývaj.

Záruhy strany stojí masívna priemerná budova hos-
tince a obekadu. Budova dala zodlā vysvede vd.
Katarína Bútorovej, exnej tiež „Kulánka“, postavil
 akyni Böhmu z Hodrušie, ale nie v terajších rokoch.
 Pôvodne bola budova z malickej rôzkom, pivo-
 nice, obchodik, kuchynia a iebla. Neskôr bola pri-
 stavania kuchynia a iebla a staré miestnosti boli tiež
 prestavanie do terajších stien. Na budove bola pri-
 stavnená nová miestnosť pôvodne ako „Kultúrna
siedla“ a to v roku . Na dnes je ešte tato miestnosť
 sa používa len ako sklad, alebo z času na čas pri záťabách.
 Pod strechou bola drevená budova. Pod jednou strechou tu bola,
 jatka, bylinky a sklad haričkôlo naradia. Po zhrani mieu-
 to sa vymalo, vedľa esty bol urobeny opevnený miar a sklad has.
 naradia prešľovali do bývalej mästale v zádze dvora. Doby
 vo dvore bol drevený dom. Posledný obyvateľ v nem bol Mistek.
 Nedví týmto budovami si postavila dom rodina Híman. Mistek
 aj Límanovský dom odobojila obec. Nový dom zberali a murovali
 Límanovský ostal a bol používaný až do r. 1957 až Urad o-
bčaj, alebo UVV. Zo zberaných mastiek, materiálu sa použil na

priestoru kres. zhopnie k obecnému domu.

Na západ od studne, "Sácta" sú dvory Trenčanovcov. Sú to asi najstaršie dvery resp. budovy i keď nie v pôvodnom stave. V lehoto miestach mestských ale väčšie boli domy drevené a asi v roku 1833 vyhoreli. Podľa výjazdca občana Adama Mihálka, z horeli vtedy 5 typi drevené domy a na ich miestach sú dnes domy č. pop. 1, 2, 3, č. pop. 4, č. p. 5, a č. p. 6 a č. 7. Obyvateľia sú náboženstva Ev. av. vyznania a dosť sem asi z Trenčianskej stolice. Poníže dvořov je "Močidlo" silný vodny pramen. V minulosti tu bolo napájadlo pre dobytok a podľa pomenovania aj močidlo ľamu a konopí, teraz je tu postavená vodná väčšina pre pripravu požiaru. Nádrž sa začala stavat v roku 1954 v mesiaci jesen a dokončená bola v r. 1955 v jeseň na dedinskú kostolnú. Upravovaná bola 1959 roku.

Za Mikšíkorským domom, albo ako sa ináč volalo Gogorovič bola zvonica a jej rok premiestnenia na verej. Evanj. biskupa postaveného v r. 1858. Tu quare v roku 1958 - po sto rokoch, vo verej. sa mali la listina s menami občianov ktorí sa podielali na stavbe kostola. Stara listina zo opise bola uložená na farskom priestade B. Hodruša a opis bol znova učtený do verej. Tu boli vyskladované na dom Michala Mikšíku boli vykopané ľudskej kosti vo väčšom množstve. Podľa údajov Bustorovej - Hulánsky sú to kosti obetí moru ktorí neobšiel ani

našu obec. Cholera (mor) zirili 1710 roku a 1830
Hned za domami je evanj. cintorín, a posledné
najrýchlejšie domy Nečpal a Kramář.

Vedľa kostola je "živá" nová škola¹⁹²⁹ Ines MVV
a škola stará premenená na obydl. dom. Dom od-
kupil od Českého Vladimír Kramář a zo staré
osádzanej budovy urobil pekný obytný dom.

Smerom južným od Šachty ide cesta cez „Kút“
do Rychnova a na Bielohru vobocuje na Banu a
Domky. V Kúte za okrem starých obytných súmeku v mi-
nulosti bolo len päť domov. Od roku 1940 tu bolo po-
stavených tiež piat domov. Za domami je ešte smerom
na vahu Banisko je rím. kút. cintorín. Klejta čas-
ti osady posúvare zmiešala obytné domy a to Buštorovský et.
37. na Stromnice 1919 a v roku 1936 dom č. pop. 35 a 36
v moci zo 4 na 8 júla teda Ľinda a Metoda a J. Kasa.

Smerom východným od Šachty pri ceste do B. Hodrušic
~~po dvojmi~~
rychľára v rokoch 1919-1925. Dvojt. je studňa a
hore nad cestou je v Buštorovskom dvore druhá. V nej sa
utorila dečka rychľára Čheka, a je ta dvor dom albo-
soňých rychľárov. Za Rakúskou horskou otec L. a. Štefan
a za ČSR syn Pavel. Vnútri osady nict zvlášt-
nosti. Za spomenutie stojí, že v záhradách nad ces-
tou t. j. po pravej strane na východ sú dosť milne-
vadne stoly a stoličky v záhrade Lebochovskej. Tieto
stoly tvoria začiatok parku. Návoničky (ž)

Pod dedinou je Kalina (Kilia) kde býval du-
chovník pánček za minulou ČSR Pavel Macák. Dom o ktor-
om býval je zburaný. Tu je aj stará zasypaná stôlka.

Za učinkovania vrhľára Mariáka započalo sa zo stavbou cesty Kordanice - B. Hodruša z. 1927 a stavbou mosta pri žlebach t.j. cez jazek vyleha priei zpod sedla Hebu a Baniot. Výstavba miestach sú ešte domy Borovičské zaniknutý na Solidu, Mihalíkovský - majitelia Ján Mihalík voj. invalid, dňa ročnej poštovnej doručovateľ obecnej riadideli a bubeník v jednej z obce. Za spomennicu este stojí, že v záhrade nad Grantom bola pálenica Júra Uleba a tiež že tu stojí posledné ľudské objedlie zachované zo starých čias a malo by sa zachovať pre budúcnosť ako pamiatka. Tiež nači obecou v mimostení bol tiež dom a posledným obyvateľom bol Marcus. (Zapútiskum) Od cesty vedúcej do Pímkov - veda nej sú ešte dva domy Pajdorský, Bučka a Kulínovský. V poslednom sa udala pr. tragická udalosť keď v jednom týždni sa občul otec Kedrč na sivku a matka v byte. Neskoršie dom ostal neobývaný a odkúpil ho František Ján, syn Zorník.

Cesta ide, sedlom Hebu a Baniot do Pímkov a na vrchu odbočuje cesta, ktorá kliarená na Baniot, a druhá už skôr zaniknutá na Baniotice a k baniom už jiné ani zaniknovená.

Na parcií bývalej, bývalej líšky bol plánovaný postaviť kravin YRD pre plánku. Krabeny bol vykop pre výjavu jama a samotný kravín, ale stavba sa neuskutočnila. Na druhej strane na strane hebu je stará studňa nie blisko ale súvisiava tým, že do nej je isto asi 20m dlhy tunel, ktorý zberá vodu a pod. Nebola

a vodovadlným potrubím tečie voda do Dômekov.
Sludňa bola vykovaná dávna, možno eša boli postavené Dômky a voda bola zvodzana do Dômekov smerením potrubím.

Cela cesta od Dediny po tento úsek bol močarištž, zolast' v úseku od hŕbky na sedlo. Tento úsek bol výberom jaslovinov a keď po nej prechádzali vozy alebo aj na pešo prechádzal sa ako klavísy. Ta takzvaného Slov. státu za rytierskym komisárom, tento dal mostovanie vystrihať, zo svahu holi sa lámalo huby' kamen' a s Baník' s Česterných pasienok s porinosti a často za peniaze upravili oččania cestu na schodnú, takže pomeraj chodila aj motorové vozidlá.

Dômky:

Prvým domom
v Dômekach smerom od Dediny je škola.

Je to stará budova. Tak stará ani ako Dômky. Od poslania slúžilka akorškola rím. lat. Dnes škola nieviedomá. Hned vedľa nej je dom Kremnických. Cela rodina po vojne 1945 sa vrátila do Čiech, kde majiteľ tragickej zahynul pri domu s lešeniac na starobeh. Terdej je majiteľ domu Emrich Schrocký. Vedľa je byvalá budova

v. k. faru a ďalej p. k kostol. Obrave stavby
nie staré a neopodarilo sa do leues existovať v
čierom roku boli postavene.

Farské budova v ktorej je teraz Osvetová
česeda, bola už natoľko zchádzala, že v r.
1952 sa pomoci v akcii „L“ bola opravená.
Opäť si vyzkýdala len finančnú podporu
štatu 60.000 Kčs a krom ďalšieho občania
zpracovali manuálne pri oprave. Od tejto
generálnej opravy sa budova postupne menila
pričom dobrovoľníci pracovníci brigád a teraz
je budova prispôsobená s ročným súčtom, premietaním
filmov, knižnice; sklad rekvirit diel, knižky
fotakomora, bancomat a iné. V ponosnej budove
s kľady na kultúru a stolíky a tiež pre
hasičskú výstroj. Budova detersa novým rámčekom,
dnes minochým nábehom. Pam kde predtým v súčasnej
minulosť sa čítali slova modlitby a v poslednej dobe len ponuky plietli svoje ruky dnes
pulzuje život.

Farské budova a kostol stojáci na ráreco-
te sú pravdepodobne stavane v súčiatkom rokov
1800. Podľa výjiscov Rímskokatolíckeho
uradu vyberame:

..... podľa knihy Series parochydom od L. Kli-
methy-ho, vydanej v Ostrihom v roku 1894, v Modestolni
(Modestlina, al. Modestolna) bola vznámenia kuria
(duchovní sprava) v roku **1824.** Kostol je zasvä-
tený k ucte Rajdenie sväteho kríza; ale nie je u-

vedenej kedy bol kostol postavený.

*Po dôla Schematizmib Administrationis
Apostolicae Timavensis, kurácia bola zrušená
v roku 1804.*

*Lodžia priečka uľaja teda e kmily Series
parochiarum prijim správcom farz bol Jakub
Rybár a to od januára 1824 do 19. jan. 1825 ke-
dy zomrel. Pochovaný je na cintoríne na Bani.
Od decembra 1825 do 16. augusta 1855 teda sko-
ro 30 rokov bol tu farárom František Nedvay. Ten-
to tiež umrel, aj je pochovaný tu. Od novembra 1855
do dec. 1857 bol tu Jozef Prihely, od januára
1858 do októbra 1862 Jozef Buday a v rokoch
1862 až do 1873 bola farnosť spravovaná z Vy-
sokej. Od roku 1873 do r. 1887 bol tu farár Jozef
Srabo, od 1887 Ján Flügler.*

Dalšie učlapy sú nám nie známe. Známe
je len to, že po dlhej dobe v rokoch 1950 - 1952
tu učinkoval farár Jakub Danák a v tej dobe
bola prevedená aj oprava farácej budovy.

Kostol bol opravovaný v r. 1913 očom svedčí
nápis pod chórom „In hoc signo vincax“ (v tomto znaku
zvítězíš) a označenie č. 3 kedy podľa cirkevných údajov
bol najdený kríž a 1913 kedy bol kostol opravovaný.
Leží kostol na záhrade a je učinkovitej tu aj iné kres-
by ako sú nájdemy svedčí skutečnosť, že v cintoríne
r. k. v Dedine sú pochovaní 3 knás. Na jednom
krížbe je ešte pomník z obyčajného kresaného kamenná, pred pár
rokmi bol vytakelý až slovenský nápis. Inesuť len dátum

NORTI

umetie NDCCCVIII a pred hím bol tam aj druhý pomník
drevený z dubového dreva, ale sa zničil.

Pri kostole tvoria cesty križovatku, a to do
ulice Dóm kov, dolu do Bašonne - Kohútova
a na Baňu

Pred nábrají je postavený dom asi vr. 1736, de-
ostatné domy až na dom č. p. 77, 78, 79, 80 sú nídomy
starého poradu. Starané sú domy pri dome, s od-
stupom až 6-7 metrov (dvory) taktiež dvojdomy. Kaž-
dý dom bol obývaný dvoma rodinami a to spoločne
kuchynia, otvorený komín, a dva, hiarly ohnišká od
ohnišk - jedného aj druhého otvorí do pece ktoré
vykurovali iba obydwack rodiny a čarovenia boli
aj pece na pečenie chleba. Tieto domy boli posta-
vené v časoch panovania kráľovnej Márie.

Terzie teda po roku 1841 a boli to domy obj-
vane baníkmi t. zv. domy, **Zaliersko**.

Na konci Dóm kov je postavená **torviere** a
kde sa cesta križuje na Makoviste, je lezod.
dvor **Kukov**, ako jediný polnolosiodarský na
Makovistach je vämej dom **Dankovský**. Tu stá-
la v minulosti tiež **palenica**. Za potrebné je ucast
že Dómy v minulosti mali zo záciaľu pomerančová-
nie podľa stôlnej v ktorej sa tiekalo najvyspelejšou
technikou na tu dobu: **Moderštolňa** a t. j. sú pri
zarení stôlni bol používaný strelný prach, čelkame vody
a podobne.

Cesta od kostola na výhľad ide do Bašonne a
Kohútova. Je to časť obce kde v minulosti kritol

banský priemysel a kde Košické bane aj zanikli. Za zbytkov baníckych pravádrok ostali tu obytné domy: Lobeškortzij, Jančíorskij, Černičkarej a Leisel.

Od kostola na západ ide cesta na Baňu a Kričku. Na hálne je nie dávno postavený dom č. p. 107 - Kolárovský. V blízkosti je Šachta. Tu sa sústredovala čarba rud a na povrch bola vytáhovaná pomocou gajša. Stari čahali kone. Cesta v ľavej ide vedľa rybníka. Umiestnený rybník slúžil na zásobárenky, ktorá pochávala stroje stíp a šlamoňe. Vodná plocha mierodaj plesa horvala nad 2.00 ha. V roku 1939 rybník odkúpil Š. Hodruša pričinený občan Štefan František, do rod. Angletorfskej, ktorí však ešte nezískal pozemok, pretože hrádca (val) ešte sa stalo, že voda unikla až. Tážka ostalo len asi 40 diarov vody.

Pentu rybník bol postavený tiež v neexistencii obce, ale podľa stavieb ostatných rybníkov v okoli B. Sčiavne bol stavany v 18. storočí.

V tejto časti obce sú tri domy. Na hálni vzniesenej zeminy x Teich Štôlm je dom Hornovský. Tu byrá aj dnesší predseda MNO Štefan Trošák. Ďalej je dom Budinskortzij - pôvodne dom Jančíorskij a dom Ořicarovský. V tomto dome bysal sklad na výrobu.

Ľed cestou v Čimerovskej záhrade boli v miestnosti pôvodne budovy stíp a šlamoňe. O ich existovaní sviedčia už dnes len základy, muro ktoré sú zarastajú kriakami a o pár rokov skôr zanikli aj tie.

Baňa

Smerom od Dedinky

cer Prístoh cesta ide vedľa stupin Stromov na Pielochu, ktoré boli vysadené na pamätku umretia panovníckej Márie Terézie. Je to skupina smrekov vysadených do kruhu a ktorých už mnôz zoopisovali, alebo ich viaceri vyvalili. V strede je kresť na ktorom boli v minulosti prevažkane tančiace zabavy. Ďalej ide cesta vedľa skalky cer Chajbos a prijim domom tu bila „Podkrovna“ na uskladnenie streliva pre banu. So zaniknutí bani sa mimely ČSR, prachovnú odkúpila rodina Stolárovská, kiedne mnichodetská rodina. Na zahradic biedy otec Holáč jas podujal sa na hrajanie bábkoveho divadla aj s bratmi a staršimi deťmi. Z lipového dreva vyberával primitívne (obýajne len nozom) postavy Časopava a jela koná kmotea Halusku, Skokolu a iné postavy. Manželka na ne usíla ťaty bratia pomali pri juhisku a hrať na harmonike. V tejto malej budove sa tisnilo často aj 50 ľudí ešte sledovali ich here. Nechodomili sem len deti. Chodili aj dopeľi a za vstupné vyberali aj vajiečka. Tiež divadielka chodil hrať aj do iných obcí.

Teraz z budov je stajnia pre kozy. Ďalej z vý-

ramnejších domov je byt pre kultmanov.
 Posledným, kulmanom tu bol: Nitský Ján. Najma-
 sivejšia a najpamätniejsia je tu budova, Hluti-
 manská. Je postavená pri vchade do štôlnej
 Banište. Bola to pôvodovo budova stavana
 z kameňa a boli v nej umiestnené kancelarie ban-
 skej spoločnosti a prevádzkové budovy. Na piatej
 budove boli alnečné hodiny. Lubičas počokoč
 počlebal časť budov a len keď dostala no-
 viek majitelov bola evastočne upravená. Umi-
 nulosť tu žili ako významná rodina Petríček a
 súd. rodina Dajč ktorá tu mala malý obchod.
Petríčekovi, od kysli časť budov kde bývali. Časť
 kde bývali Dajčovi odkýjil Buňtor (Vrába), dnes
 my zvykli obce za Rakúsko Uhorsko. Od nich ju od-
 kúpil Cierny Michal, Šarl a B. Sliavnice a opravil ju
 na terajši stav. Ďalšiu časť odkýjil Tosál Jan a
 upravil ju zo znácnymi nákladami. V tejto časti bol
 riadený obchod. Filialka obchodu Brauner z B. Hod-
 ruše. Vedľa tohto je dom 44 (Hadrignerský) býv. kmeň.
 V domoch č. 46 (Linta) bol dom kolárov a tesárov a 50
 užne zberaný bývalá šmikňa (koráčina). Domy podľa
 stavania a stav. materiálu môžeme posudzovať
 kto v nich býval. Tie staré sú stavane z kameňa a
 alebo izpojali uRADNICE a domy drevené, alebo z nepevnnej
 tehli bývali nemerešlinice a luniasi. Najviac posla-
 vené domy na Bani a ta Výšnorskorský a Obšlánov
 ský sa rozpadli. Boli drevené a neboli udržiavané
 Ostat tam len dom ktorí objavil rod Gabišovcov.

Podnebie a priroda.

Obec, na ktorkej je rozložená na výbežkoch hrebenoch Baníšť, Krbe a Makovice má rôzne poveternostné vlivy. Dedina je vystavenej studeným severným vetrom ktoré dajú od juhovýchodu Vlačníka u nas ľahšie evané od Klaku. Naproti tomu, ale že je nízšie položená, stáva sa, že v Domkach a na Bani pôda je zahančená v inovat a v ledenine nie.

Domky a Bania sú kryté klobom a Baníšťami prieskrovíkmi, ale dajú tu väčšie vetrové východné a juhovýchodné. Najlepším miestom v slnečných dňoch je Banisko. Na jar, len čo súčne slnko trošku hriat, sneh sa na stromom svahu Baníšť roztosi, kým v Gedine alebo v Domkach trvá oveľa dlhšie. V slnečných páľavach sa vyslní dosahuje tu teplota skoro 30° . Inic celosvetové je tu početnie mierne, len dost ľusto, novotvarové dásidámi a birkami. Blesky horor lejú do stromov Makovice a Havrančova a do lesa Ľolda a. V roku 1943 zapálil blesk koju sena na Ľoldi a 1945 stálich. Pod Kuborej Vlaine zohľadí v miestnosti napadne sneh a narodi zároveň staré a mladé aj do konca aprila.

Vchádzanie obce vyskytuje sa rôzne dny v ročnom cykle je, nie podľa kamenistia, je dost urodná a postúpi sa na nej od veleniny až po júniu a hukuricou.

vielko. V minolosti sa pestoval len jačmen a oves, zemahy (kumple) ľan a konope, ale pri dobrém hnojení výnosy sú vysoké a dnes sa pestuje aj soja (čiatočka) a mliečná občanica aj hubáreň, ale len v menších výmerach.

V minulosti hodne prekvitalo ovocinárostov, ale v terajšej dobe staré stromy hymu pôznejší chorobami, ale najviac starobom. Pre záchravlosť ďaké druhý sa v chotári pestovali maličke uvoľnené, čo to boli u jabloní: kralovka, končiarka, pomienky, a sladké funktordy aj bysté červené vinorby, biele sladké miakké aj tircle. Hrušky väčstné žltnečky, orionky, medovky, želienky, bartoloméky, aklenárky, nemlyky, čierne, okrúhle zlaté zimné, obidve čierne a glosipirne. Z kôškových to boli len bystrie kôšky, duravie, belice, drobnéky a ringloty. Čierne liečky sa pestujú len v terajšej dobe. Staré stromy čierne červené a čierne sú tiež dožívajú (staré odrody). Hodne sa vyskytujú čierne vtácie (debe). Dost vela sa vyskytuje orech vlašský.

Za predmnohomorskéj ČSR ovocinárovo bolo dosť ďaleko neobvykľať, keď ovocie malo odbyť. Sadili sa väčšinou stromy ex. Školák ktoré sa nchadili do tunajších polôd. Starý spôsob sa zanedbalý slápeň do tu rastúcich planič ako aj ovocedene chutné stare odrody a len v terajšej dobe aj to malí počet obyvatelov pestuje stare ovocedene odrody, alebo nové ktoré sú odpovedajú tunajším podmienkam, ako: renetky, jarmónky, maslovy, at.

Tak ako je s podnebím a pôdov, tak sú časťa spôsobu u nás aj lesy. Je ich nadpolovičná väčšina a vysky-

tupí sa tu stromy vlastne v ročených dvoch. Skora ce-
lá severná strana chotára od Chotára až po Medení
je pokrytá ihličnatými stromami, alebo miestami, juh-
ča, buk, dub. Tak isto juhovýchodná strana od Šajova po Ma-
lovice. Časťaľlo čo je Starhor sú lesy leitvate, väčši-
mou buk a dub. Dubové lesy boli v mimolosti vyhubení
nehopodárné, ale ešte má ich miestach dnes sú jediné
široké porasty. Horsie je na dnešný čas že ihličné
stomky vlastne jedno miera väčšiny škodcovia, ako
mosaiky, piliarek, mnishy, huby, zakočina a īmelo;
a v ihličnatých lesor očkovajú lesy miestami.

V lesoch je hodne zvárov. Jeleň, dyniak, siv-
ica, erivina a lebky. V meniorom množstve sa vyskytujú
rajace, mysliny, jurove, vrime sa pritíla aj sýp. Po-
domáč dobre sa zdržavajú a robia plody na domá-
cich operencoch lúna a lasicia ba niečo aj tekor.
Škody na polohých kultúrach, vlastne semialoch ro-
bia žbodky dyniaky v takých rozsahoch že emilia ajo-
lovič urody. V poslednej dobe a to od r. 1958 v lesoch
na juh. pravku je zriadená rezervácia t.j. ochovaná
juh a spoločne zvárov.

V rybníkarskom pohorí sa dosť hodne vyskytu-
je pštros a v rybníku Kráper. V mimolosti v rybníku
bolo hodne aj pakor, dnes už vôbec nies.

Rajčierneprie sú vystupené operace. Od malých
králikov, myšíkov, mator a rybárov vystupujú sa dálka, zl-
my, horčíky, hly, výby rany, knie, hrádok, pŕstnáky, kru-
hovky, piplík a dátice, nočné vlnky; bez a metapizess. Nie-
kedy na rybníku sa zastavia dvere báčne ale nie, na dlo-

V chotári sa nevyskúšajú kraliby a straby, ale haveany. Ani z pestivých opevencov, barant, tetrov a podobne.

Romanitstvo je aj v raslinstve. Chotár, lež a parienty ako aj riedle lesy od jary až do sneho vej pichivky, sivou pestroščou najmä malo lete. Na jar so snejienkami zakvitajú vŕacava raslina „poroniklee“, fialky, růženice, baučky, Knorvalinky, isternity, loske, klinieky, materinu dierku. Krokičnice sú hálne, rôzne, bare čierne a sivé a pod. Vŕetky lieta a jiné poskytujú vŕacamy druh liečiv ale okrem v malom množstve doma používané nechierajú sa pre farmaceut. priemysel.

Náboženský život a kultúrny život.

Ako je už uvedené, v obci sú dva kostoly a to Rim. kat. a Evanjelický. Podľa toho sú aj občania katolíci a evanjelici. V dedine prevádzka väčšina sú zami evanjelici. Na Bani a v Vŕbokach sú čas náboženstva ~~evanjelickej~~^{Katolickej} len jednaci. Čintosiny sú tie v dedine evanjelický a katolícky. Pri evanjelickom je mäamica na pitvanie mŕtvol. Na Bani je v intuve katolícky. V minulosti a moženee povedat aj teatr do cládsalo k náboženskym rosporam.

Kultúrny život v obci už v minulosti bol - veľmi dobrí. Ešte keď v susedných obciach nebolo ani sliechu o divadlach, v našej obci sa už divadlá hrávali. Písomne je podchítané, že prvé divadlá sa hráli u nás už v roku 1921. Z načielených divadlámi chodili aj do

okolitých obcí, kde ní mohli voriť, aleba noví aj jas-
visko a všetky rekvizity. Tak sa stalo, že v obci Uh-
orská divadelníkom ročievali janská a parvohado-
vali na ulici s tým, že, je to pokúšanie pina. Teda, sko-
ponie sči a podobne. Ale ani to, nevyčutilo ochalnú-
kov. Poškodali posostatky janská, počievali nové a
hľadali divadlá ďalej. Odchali sa množstvo di-
vediel v byvaly rím. kat. škole v Dombach. V Dedine
sa len hľdz-tedy načinila a zahusto. Divadlo
v Dombach sa bolo aj na Vianoce 1944, keď okolo du-
neli haním. Pri prechode fronte - po obsadení r. k. školy
bol v nej polom lazaret. Miesto porodi boli používane
na lôžka ranejším kulis. Tieto po fronte museli
biť prefarbené a mnohí sa museli vyradiť. Na
Liskamie mestovosti (po vojne) sa rekvizity a kulis, po-
dali sa do májmu zobrať "button". Namestaj kde sa
potom pravideli aj div. skúsy. Po čiastočnej úprave
budov r. k faru totiž sa premiestnilo do tejto budovy a
bola tam zriadená aj knižnice.

Tak ako Dedina a Dombach rozbývali sa nábo-
ňoutron a Semestraním, rozkrivili sa aj náčinu a
hojnos. Dnes už toto rozdelenie nict. V Dombach sa tó-
my obliekali po „Hlavarsky“ v Dedine po sedliacky.
Hlavarsky bol tie sa pripomňoval k mestskym a ľam-
ušom a skupoznej latz v Dedine po sedliacky pridla a
sah s domácej výrobz: ľamu konzí a súkna. Inéč ani
ješte ani druhý kroj nemal vlastné oddisnosti, len to,
že tam sa ta' latla vyzobila domu a tam sa muse-
la kúpiť. V Dedine široké sukne, ozubka, lajblky, čepa-

z domáceho výrobku, na Bani a v Dômochach s obchodoval, od Bižnú, Veissu, Brámera a p. kúpené. Toto sa na tento čas skoro vzťahovalo, len v nárečí, ale aj to len u jednotlivcov prekľačajúceho slová hanárske a sedlacke. U. hanárov slová nemali u sedlakov-madarské ako slova 'fut', 'goj' alebo mäkkencie a teda významnosť U. hanárov: ti si bola, u sedlakov - ty si bola, alebo ty si boli. Celkovo v obecnom nárečí prekláda Č, čo vidiu ajna pomerančiach: Medeno, Písleno, alebo veľké malo a t.d.

Politicky život a social. pomery:

V staršej minulosti, sa poddanstvo a hľadáca časť politika bola len vecou zámožnejšej. Voleli sa riaditeľmi ako najvyšší organ v obci. Slučových a ďalej dočasne vystupujúcich orgánov, ako do kúpy, krajinských menej a t.d., nasi občania volili ani nevoleli.

Va predmetnichovskej ČSR bola utvorená veda politických štán (29) a slovárskej, boli vystupujúci aj u nás. Bola to strana: malorobnícka, agrárničia, ľudová strana, komunistická strana, domáci sionistická at.d. a t.d. Aj keď bolo stále veda sa nastubovať malo sa plnilo. Nezmietanost, krieda devila našich ľudí, najmä rodiny viacročne, tam kde na čarobol otec čakal 10 i hoci hladových hrdiel. Čakal, ale ten nemohol zabezpečiť občinu pre volebých a biehujúcich 10-15. - Akis denneho zárobku, alebo aj z dôk. domáčeho a keď bol nezmietaný tak so záhradkou. Ľudia si pýzomá hali tak,

že chodili cez celi rok vyzývať väčším gárdom na ostredok, týchž sa ostredok podzemky museli chodiť "koričnúť" a iné roboty počítať po celý rok. Tieto roboty sa rovnala robote na "panskom", odriábali cez jeden rok jeden ostredok a vtedy boli ihneď. Týchto vráli "ostredkári" a lejšie bolo tým ktorí mali aby - taky kúsal polia na pár kruhľačiek.

Až pred druhou svetovou vojnou pod vplivom väčšej samesnanosti pomoci sa trochu zlepšili. A za trv. „Slovenského štátu“ takmer výlučne nereprezentovanosti sociálne pomery sa zlepšili na úkor vojnovej výroby. Nasledoval však politický útlak. Všetky politické strany boli zrušené a utvořena alebo ponechaná bola len Hlinkova slavenská ľudová strana. Okrem členov komunistickej strany ktorí prešli do ilegality ostatné strany resp. členovia, spopil sa stouta stranou. Čer celú dolu trv. Slov. štátu jej predsedom bol Jozef Kuba a čárovňa bol aj rychlákom, komisárom obce. Tento žil do konca svojej strany a obecného zastupiteľstva dostali sa členovia ostatných strán cez vojnou dolu nebolí robení ďádne reprezálie voliť inak smysluplnim občanom, ak tak len na pojed fanatikov, ktorí videli výťažtro velkého Nemecka aj vtedy keď ustupovali nemecké vojská od Maďarska Kaukazu až Stalingradu až cez naše územie.

Od vzniku trv. Slov. štátu boli založené aj akékoľvek polovojenské organizačné jednotky, Hlinkova garda a

Hlinkova mládež. Taktický voák hneď ak boli vytvorené neboli použité. Ke koncu štátu nevyžiadali žiadna ľúčnosť, ba veliteľ gardy podpisoval a na notárskom riade v Žiaru na jeho podpis bol mnohým občanom vydane rôzne potrestania a čím sa zahránilo deportáciám, aleba boli ochránenci i životy.

Zdravotné pomery sa celkovo ešte býta dobre neslepili, ale len stagnovali. Zlepšili sa v novom štátnom riadení, po vojne. Tabakulačia kloba bola plagou našich ľudí trpiacich podvýživou. Stala takmer nemáma a keď tak si ta len počítalby minulosť. Niesta nej prevládajú choroby a povolania (od vrácie strojov) a rakovinové ochorenia. Toto je ale nie problém len v tunc. Štát ale problem metávy.

Po vojne - zvlášť po roku 1948 po znárodnení nastala veľká zmena v preventívnej ochrane proti nákarlivým chorobám. Ochranné očkovania, prehládky, röntgenické prehládky a iné, pomáhajú objaviť a liečiť nákarlivé záberne nemocie už v rane.

Toto by bolo pravé podchýtenie dejín a života obce a občanov, podľa výpovedí, dokladov a svedcov minulosťi. Ďalej riadky v tejto kronike týkajú sa už slávnych dejín povstania a oslobodenia ako aj budovania našej vlasti všetci, ktorí je nasa obec jej súčasťou.

Rok 1944-1945.

Z rovinajúcich parou 1944, ráslla aj ná dej mnohých občanov našej obce, že vojna sa čoskoro skončí porážkou Hitlerovského fašistického Nemecka.

Ruske vojská po kutej porážke pri Stalingradkej bitke hnalí nesadružateľne Nemcov na západ a trhli porážku za porážkou. Najčítnejšia armáda - 600.000 ľudí s najkvalitnejšou výzbrojom bola bez krošku porazena a armády idúce jej na pomoc, "elastický ustupovali" s hracovali front. Občania pri čítaní tlačila zpráv sa usmievali a pri rozhovoroch počívali "elastický a plánovite" in ustúpil.

Už dávnojšie v tyle nepriateľa sa tvorili partizánske skupiny, ktoré mali eša už od prevažat podratmi čímost. Vyhľadávali mosty - prekračovať trate, sabotaže voj. továrnach a iné. V poslednej dobe, táto partizánska čímost preniesla aj do hlbky našej rasti, do okolia obce. Známa skupina "Enara" jej členovia držiavali sa, alebo navštieviali aj našu obec. Rajčastejším čo sa podriával v obci bol Dolinský Karel. Na jeho dolapenie bola vyzvaná bohatá odmena. Nikto však na tito "Judasovské" úlohy sa nepodujal i keď mnohí občania vedeli kde sa najviac zdržuje. Stalo sa, že do hromy ustúpil komisár Kubá a

z dvoma žandari. Za stolom medzi chlapmi sedel aj Dolinský. Poobzerali sa a komisiu zo slovami podte tu je nie bude iste tam (tj. u Štefanov) odyseli. Po ich odchade odysiel skrým aj ona keď sa tý vrátili už on bol preč.

O tom že by sa boli občania do tej tohy každili da partyzanskej činnosti, nie je známe. Ke ak sa minuli letné mesiace s okolitých hor Čiernej vraci bolo pocúť výstrely pušiek, ráfot gulemetu alebo automatu. Aka dozrevala obyčajne mala mlatba ráde okolo toho veľo. Záčalo to viest aj u nás. Včerami schádzali sa občania zväčša mládež k posúvaniu Moskovského alebo Londynského rozhlasu, debutovala a ich význam, zväčša o tom keď bola klasené, že, partyzánske stupiny prorúhi tam, alebo tam hrať a podobne. V priebehu vypuknutia Slovenského povstania už i Kraliskávsky rozhlas tiež späť počudoval, varoval od neuváženej činnosti jasno do toho všetkého umiesol. Slobodný vysielač B. Bystrica, ktorí vyzýval do boja všetkých Starých ležalo na svete oslobodenie a pod fáciemu a jeho faružku. 29 augusta ráno doučoratel Ťriadenec, Lubomík a viac funkcií v jednej osobe, upäť Milálik už domčujúci povyvolávať rozhlas. Hneď vásrdia zväčša mladší, ale starší oduchu sa lesia že to nedostali ony. Ale nie, na dlho. Už na druhý deň v obci je povyhlásená mobilizačná vyhláska, ktorou sa povolávajú všetci výj. v zálohe do 40 rokov. Klasit sa musia v Banskej Štiavnici v „Hute“ do 24 hodín. Tak rukovali: Klein Ján, Kohút Lavel,

Javorek Jozef, Trenčan Michal (vymaršíval), Urek Ján,
 Urich Emil, Lachocký Ľudovít, Vyšnovecký Imrich, Kamoďák.
 Z partyzánom sa klasili: Duda Štefan, Hrešia Štefan,
 Chum Aladár, Frchová Zofia, Urichová Victoria. Z Bratislaví
 slali sa k fort. pričlnári: Kramář Pavel, Lármáde Urich
 Ján a Handlovík a z Nemeckej Ojciar František.

Okrem toho do povstania boli zapojení všetci aktivisti
 v tom čas marukovania pri istupe povstaleckej ar-
 mady a priestora Košice a B. Hodruša odvysiel
 aj s konkrétnym záprahom Škroňo Martin.

Občania ktorí bojovali v SNP nebojovali
 spoločne v skupinách, ale každý inde. Jedný o
 piastoroch Liar Krupina iný Štolač-Krupina,
 Martin - Kulič, Hor. Slabná, Čiernohrád, Hand-
 lová - Nováky - Šírovec - Kurian a pod. V piastove
 obci sa nebojovalo, sasadené boli len delia v piastore,
 Vajnorá pec". Keď Nemci dokliči žarnovici na
 dolite Dol. Hámrovou použili taktilu,že prečeli eor
 Lukánciu a Hamorské vrchy, na Kysli. V tomto
 useku kopali aj ináč občania samostranici Rudných
 bani základy. Kopali aj o tento deň. Tie dobyjami pa-
 dol tam občan Pinter Jozef a Petrel Michal a
 Kamoďák Rudolf boli zajatí a odvezení na Vŕtečku
 Blenka vyjekovanie. Boli tam až došial Nemci
 nedobili Ban, Štiavnicu. Ustupujúci povstaleci posta-
 jovali cez Košice, ale bu bojib. Nemci na B. Štiav-
 niču prišli smerom od Vŕtečka a Lukáncu.

Po zatlačení povstania do hôr povracali sa
 povstaleci domov, okrem tých ktorí boli odvezení do

rajatia. Do zajatia padli a boli odvelciení do Nemecka Trenčan V. Klein Ján, Ulrich Ján, Kohút Pavel a Kálar Vojtech. Posledných dvojaj sa zo zajatia nevrátili. Kohút P. je pochovaný vo Voštine na Morave Kohář V. v Karlových Varoch. Jakuba Drieder usiel s transp. pri Žarnovici, tým umikol zajatku. Chum Aleš ostal v horách až do oslobodenia. Neskorovo v sime dosiel, vlastne ho privezli Škriňa Pavel s dosielanou nohou a do koncentračnejho tábora odvlečli Chuna Aloisa a Hornata Františka.

6 decembra 1944 príši do obce prví Nemecký vojaci, jedna čata pionierov. Ubytovali sa v Ev. škole. Čer den chodili minoval mosty a kartáčovať diery pre nálože do telef. stĺpov a to v úseku Rychnava - Pečiny - Slampach, večerami besedovali v kríme, alebo v domoch. Chovali sa slušne a upozorňovali občanov, keď takých ako sú ony sa nemuria být ale byť s tabuľkami na psaniek a 53 manov.

Od 9. decembra dnešla palba. Ficanta stála. Bohunice a Rukavce boli rie v jediných zukach, rie v druhých. V polovic decembra príši do Domkov skupina 53 manov bôľajov. Nikto novedel čo si sáč ba ani skupina pionierska v Žedine. V Domkoch v škole sa nenechovalo divadlo. Slepý Ženich a oni chodiovali na skúšbu sa poserať. Klik im nedôveroval a jeden vecer Budinský Rudolf, Hornath Slavo sa ich pokúšali odberať. Bol to neuspešný, ale aj nerazvámy čin za ktoré mohla celi obec drako zaplatiť,

koby to neboli zbelovia. Nejaby udavať to hľánil na voj. velenie a na Vianoce v príp. natoči Vianočný prieli Vlasovci.

Bol pekný slnečný vianočný deň. Ľudia sa venovali i hostola a Domov. Slapali chodník v libokom snehu. Dôšli na Hrb a opäť ním sa ešteba vydávali reťaz Vlasovcov zabalenejch v kelych maskovacích plstoch. Kypali na občanov, aby prešli. Dveja na hŕdavale zabalili s gulometom do ruky, ostatní napadovali s pripravenými zbraňami do predu. Obkliali Domky a eštebali hladat partizánov. Nemcov ŠS manov zajali, lebo vyznalo, že to boli zbelovia. Len jeden im usiel. Okrem týchto zobraли partizánky Zofia Čimerová (Trichová), Vilma Ulichová a Indra Žává. Zaušených vysetrovali, polobblečených v tubu a iné povedali ešte abec a potom ich odniesli do Krájovej väznice do B. Bystrice.

Totál vysporadala L. Čimerová bol tam velený v ten čas aj byvalí učitelia na ev. škole Kacáiny. Neskôr ne bol popravený.

Po värii bol ľahko postielaný Dančík Jozef ranami a automatu. Ranného prevešli do nemocnice do B. Kramáreho kde bol dĺži čas liečený.

Tak ista čihali na partizána Kramára Pavla. Jedného dňa, datum nie je presne známe, ak bolo to pred horčapšanou udalosťou prieli Vlasovci. Že bol od nicholo udaný je ebezpečné a isto, že prišli naisto. Žiaril sa ako duhovica, obklúčili dom zo všetkých stráv. Pavla Kramára pôre strelhal jeho úček Žiž Kramári.

Ked' sporoval ešte obrov uniformu zahaleniu v bielom muskovacom pláti čcel utieť, ale ako opakoval do záhrady videl, že je obklíčený, vydal sa súku. Zaistili ho a nalovali do Domov. V Domkach sa vypracovali komisiava Huku, veliteľa HG, a horára Kamenškeho čiže to nie nebezpečný Ľuboš. Ked' sa býto zarúčili, že nie tak ho prepustili.

Po udalosti zrejme chcel odvŕdzať SS ebehov príbyt pěšky druhýkrát. Prepustili ho znova. Na býtie existencie už nechal, ale ušiel ešte hory do Lúčaneca k bratom.

Vo výre týchto udalostí, ktoré občania o nazátku aj strachla, čo ďalej. Vhade na okolo preúdane boli partisanske aktie. Vykladovali sa mosty, prepájávali sa lidiadly. V priestore Bohunice - Lúčanec rešlo viacerých zbraní. Lemaj sa odveta, jednalo ich mäza boli rôznej súvražní desať. Nevyberali. Biali nevynovení, brali deti, starcov, ženy. Tak býť značne porazili občanov Kláštornej doliny.

Občanov bytka dedinu vyvraždili v nedelej 21 januára 1945. Do Ostrieho guľa obhli naprev. Do jedného domu postupne nahnali 64 ľudí a tam ich postrieli. Medzi nimi bolo 26 ťien a 12 detí. Potom šli do Kláštoru. Tu o dolnej časti obce zavraždili 84 ľudí medzi nimi 16 ťien a 36 detí, najmladšie 3 mesiace. Občanov z hornej časti Kláštoru zahránila len nejaká svoja slova púniacia kláštoric vtedy leňie nad vsetkými bol vynesený rozsudok: "trest smrti zastrelením". Po prečítaní listu od svojich strielanie bolo zastavené, ale občanovia

museli bedom hodiny evakuovať a obec opustili. Taktôž sa pomstili Nemci na berbraných a ľovek nevedel a ľoveku čo sa vnom skryva. Káčymachol bol ťažko zranený a pod rúškom nimpátie k partyzánom, alebo Rosom. Ľovek pod ēlevekom sa baľ prebieť pavidivého slova, lebo nevedel či na druhý-tretí deň nepride nič sponzor a alebo Vlásorec.

6 januára 1945 dovalili sa do obce Ne-macké vojska. Ubaďali sa po domoch v Dedine šustri, kvajčiri, mesiari a pod. Celá Dedina bola nimi zamorená a občania už aj do teraz posútyjúci ľareku vojny, sačali ju citit viač. Zima - sneha narávaneč, ale sneh ludupam prusváckou ľičenom. Skáňali krmivo pre kone a pre luchynu dobytok. Komisár Kuka, alebo Lehotský Ján Pavol jeho västyca chodili s nimi po pajtách, pováčal, jirniciek a maštaliach a za tichého nullačau, brali čo mali.

Ra deň 18. januára 1945 prišlo varuadenie na asentierku da R. Hliavnice. Slovo do chlapa sa jej zúčastnili povinný občania. Vtedy išlo o myšlienkov, že lepšie bude odísť a zutebať odstáť, aleto ďal výsto neistote. Prezentujúcich vyzlochali, kde kto bol počas povstania. Prezentácia komisia bola zo samých občanov R. Hliavnice okrem dvoch, keba troch nemec kysel dôstojníkov. Lekár bol dr. Spiška (tento slúžil pre službu zomor v Martine). Prezentovali nás všetkých za schopných a to vyskalo, že sme boli schopní do povstania a vysielali do popolien. Hned v prvej deň väčšina ūha domov alebo k rodinam. Ostatí tam len Kuka Kamil, Gabina Deio, Fr.

Lalkovič a Kamoď zozef. Miesto púšiek dostali do ruk lopaty a kromviče a chodili do okolia Topoličian kopal záklony. Neskôr si pri výbere chlapov do Itálie zo 600 chlapov ked' ich niesli na ťelenie mŕstviam sa polovic poruchalo, preto nemecke skorby chytali na ulici kto sa im řadal súči a zbytok doplnili v kasárnach. Medzi bymita bol aj Lalkovič F. Pri prvej púškotote po presunme do Kaman by prišiel užiť aj Kamoď. Ostatne tam lež Gabina a kúla, až do prechodu fronty.

Na prác do uholníckych bani (boli) v Handlovej boli odoslaní s Rudných baní v Hadravi Peterič Michal, Jancú Michal, Nadzgon Michal, Kamoď Rudolf Ľavolt zozef, Nadzgon Jozef.

Medzi tým doma nemecké vojská ďalej gniesili obec, ba čím ďalej tým horšie. Na opravňovačke práce dohnali Nemcov Rumunov. a do tejto práce zapojili aj miestnych občanov od 16 do 60 rokov. Vloškujúci zime, chadno obľom pod výparou trpiaci Rumuni, chodili kopat záklony do tvrdjich svahov od Ruzgalských hrik až do Kojetína. Od Bardejova cez Žipov, Makovice, Chabos, Prieloh, Smrčné doliny, Kováčovské, Záhamic, Kojanicu, Jamincu, Tisenc, Priedolic, svahmi Harranlova cez Kojetín až po Vŕšniec. Niektoré záklony boli len pre guľometnú obsluhu, ale veľkolepé záklony boli veľké ako ičko, zabyté triamami a česmou. Vlošči boli porobení pred nimi prieschy, pre lepšiu vystrelnosť a viditeľnosť. Na hrbe bol vyzkoušaný veľký prejavovací záklony a na baništiach pomocný. S niekoľkofásovými záklony neboli.

vystrelom ani jeden naboj.

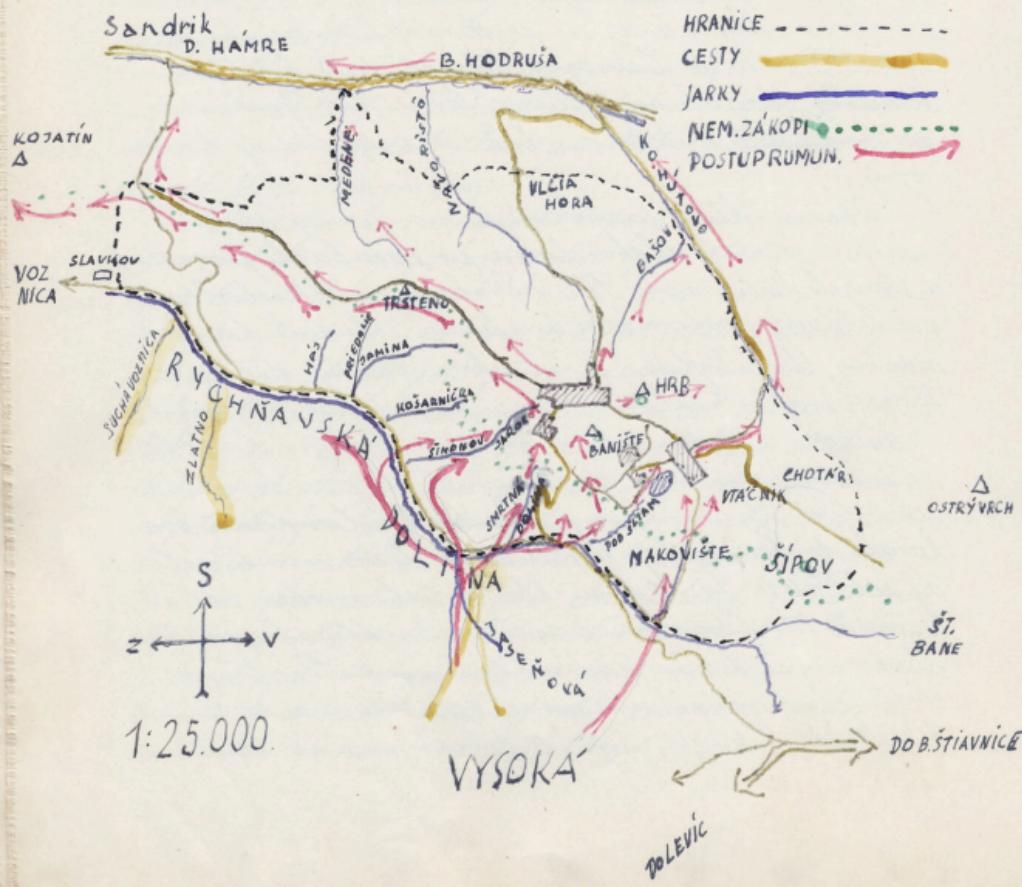
Pred dokončením týchto prác Rumunov odsúvereli a rácial pochon na mäsiel občanov, ktorího dňa presnejšie po nastúpení do práce na opevnení ich zoradili, čo sa nedostavil a dosťihli ho niekde zobrať hradisko, čo na miestu inde. Zabrali tak ďalší: Jánku Kuku, Peteru Kuku, Jawa Mikáliku, Štefana Pobesku, Josefa Urblicku, Jozefa Dudu.

Ostatní občania sa pohybovali po domáčich skryjach a tak sa skryvali až do prechodu frontu. Hobzaň bol skrováni do Lávorce. Odšiel do B. Bystrice - Koudíky, Hor. Slubná, Handlová - na Povážie a do Rakúska k Linzu, kde ich vstíhal aj koniec vojny.

Občania hľali postrievli domy, poskryvali sa, aleba v horách aleba doma zo povalač, pionierach a ženských kúticach. Tak v Dúbach pod Banskou vo velkom masívovanom bunku sa ukryvali horári Kamenoky, Ulrich Vojtech a ī. Za holom občania ē Bani. Kameň far a František a Klein Jozef v hori Prusadioké a podobne v pionierach v malmici ba aj v kostole. Toto ukryvanie bolo capacítenejší najmä tým že po robotníkoch Rudným boli Landrická Čosáren evakuovali do Považskej Bystrice a tam mali ist aj robotníci. Tý Nemci, ktorí zostali v obci, veľmi sa pestrvali čo odšiel a či sa niesla slyšnosť. Da stalo sa, že Jozefa Kuku, ktorí sa ē Topoľčian vrátil (nemastígal na miestu) odšiel na samiach ē sestre do Uhliek. Čas sa posvali minul, ale minul

sa presa. Dni sa dlžili a teplé slnečko roztápaťo sneh na južných svahoch. Skryvajúci vblábať von zo zatuchnutých skryjí, požičiavať zberanie telá a hali. Aj spon trochu na denné svetlo na dýchať sa čerstvého vzduchu. Vtedy v skryjach sú boli celí otupení od hromia karát pri bledotavých svičlach alebo lampách. Hosti boločli od lečania a hrečnia.

LEGENDA:

PRECHOD FRONTU OSLOBODENIE

Hned od rána 4. marca nastal na fronte väčší pohyb. Zo dňa na den stúpala sa delostrelecká palba a rachot gúlometov. Vradok nemierneho vojska nastával strach, aleba akási stupenosť. Vojaci ubýtovali v obci, ti ktorí sa už spojeni s círilmí, že ich nemôžu vypraditi, otvorené hovorili o tom, že už nebude ďalšia trvačnosť a pride Rusky. A tak aj. Ako isti pre marcové dni tak do obci a cez obec prechádzalo viacero nemiernych vojsk. Nebola to už hrdá armada „nezporaziteľných“. Bol to grúpy ustupujúcich zmatencov ktorí už vedači, že ich nerazhánia riadna Hitlerova tajnička bran, že ich čaká porážka vo vlastnom bolochu. Nie jeden vojak, žalmej konverou mal zabalenie v círlnom obleku.

Od rána 4. marca dobijali rumunské vojská susedné obce Vysoká a do našej obce v blízkom nemierne delostrelectvo. Nasadili delai na ceste na Hrachoviciach a v ráhade na parci č. 52/1, 12/13, pod cestou. Ten deň rumunské vojská Vysokú doobili a do rána sa cez dedinu valili ukončené špinavé pešie vojská a rozs maníco a sranenimi. Vnäsi boje ustali. Ostat bolo len siedmicele výstreli a puniech a sedz teda karabatanie gúlometu a stehot automatu.

Ked' sa ovrali Nemocké delá, Rumunské im desaťmi
sobne odpovedali.

Nastala ráno 5 marca. Niektoré pred-
sunuté rumunskej vojská pritiahli sa nocou až do
Kopanického chotára. (Čo budem opisovať tu, je na-
pisane podľa vzpomienky jedného Rumunskej vojsko-
vatelia, ktorí bol tu študovať vojnu, ktorý sa osob-
ne zúčastnil. Opisovať budem vlastné skúsenosti a
vzjave de tých občanov ktorí prešieli tu prechod
fronty) Od rána dňa 5 marca leiali sa Rum-
unské predsunuté hliadky na Pielohu s priekl-
bou pri ľe sestupe na Chajbos a v Baniule, kde mali
priniesene vyhabané okopy. Takisto leiali aj na
Kováčovský predsunuté hliadky a čakali na ostatné
vojská. Celý deň trvala palba a hned ráno bol
čakali Nemocký vojak, ktorý býval u otca Kamodyho
Jana. V ten deň bol v ruk. postavení pri státku Pod
Kubovci, ktorí neskôr súhozeli od blasku. Tam ho za-
kilo, priniesli ho do dvora, neskôr súhozeli a pochovali v
r. k. cintoríne. Za rána vytiahli nemocného Da-
niela Kramára a postrel a musel ist kopat sá-
kay k ohradie cintorína, smerom na Pieloh.

Postupne sa stáhovali Nemocké vojská do de-
diny a presúvali aj kanóny. Dole asi štyri hodiny
odpoludnia, palba zosilnela a medzi Nemcami
nastal všeobecný zmatok. Boli telefónne písdro-
je, stáčali drôhy a zachraňovali sa útekom smerom
do obce. Z treskotom dojadali miny. Ich črepiny vyu-
bezili olná, vytiahávali omietku a skrydlice na dnoch.

Všetko racholilo a do tohoto sa vnesli vykriky „Hurá“, za ktorých rumunskej vojske obvadili južnú časť obce Kút a ktorú slenka zapadalo za obec malí tento sústne obvadený. Ďalej do obce nesli, ale operovali sa v poniciach. Tom č. p. 32, 33, v ktorom som býval zo sirodenej, bol premenený ako na pernosť. Na rohu domu gulomet, ešte lenka starý mästale na súdové dôhy pod ktorimi me boli schovany ťažiači chlapci protiľahkej puške, do okienok jednej i druhej konverz自动器, pod domom kde dvom hubym jaboliam gulometry. Do domu vnikli striebrou a do dúchou kde sme boli schovani boli najprv ručný granát. Tak isto do starodávnej pece (orgamu) Postele prestrelovali a hned pri prichode zo slovami, že tu German? prostredili, možu Rumi Kamocarovaj st. Túto hned větrili. Vyplákaný lúdia na otázku kde sú mužčia sestra Anna odpovedala, že sme preč utiekli pred Nemečmi a to bolo skoro osudné pre nás, keď sme sa vyzáhali zo skryjisk. Prídili, že sme na nich strielali a urobili plechadlo celeho domu bládajúc zbrane. Neustali, ale veľmi ľahko sa mohlo stať, že mohli zbrane nechat plechajúci ci Nemeči a nás bi boli povračovali, že sme skutočne na nich strielali. Neverili nám ani tak a stále ešte i keď sa nám boli sme pod dozorom ako spjony. Výetrovali nás v dome za striebry, lebo Nemeči viač kŕtiť sa polušakom aby byť stratenej pozicie. Na celí, kúť dojadalí miny a delostrelecte granaty, ale najviac na obrajoví linie. Nána padla a explodovala na parale domu, druhá preroila poral mästale. Po výetrovani vyzbrojujúci

dostojník nariadil jednému vojaku, aby nás odviedol na komanda na Vysokú. Priešli sme na lika ťakovskiu a tu nám nariadil zastaviť. Mypleli sme, že nás ide posielat, ale on nám ukazoval, aby sme sa vrátili. Zašikoval nás do Tosálov bde bol vriadený larec (čočkovná) a háral nám láhniť. Sám ní lahol pod stôl, lebo inde netoho miesta. Až o druhej hodine v noci prišiel tam dostojník čo nás vysetroval a uriedel nás. Kojancami zobudil vojaka čo nás ſikoval a háral mu znova odriest. Vojak odmietať tak nás po dokončení odriedal domov. Po ráno sme sa krčili pie d'erepi. nami ktoré hľali cez rozbitye okná. Vojaci pytali vodu, lebo čo bola, tū ňo posypávali. Oba chceli súťažiť po novi do studne ktorá je v susedstve asi 20 m., ak ho neustíli a sami si tiež poňu neli. Ráno po rozprávaní vracaťa sa sestra Maria a hostinec, kde chodila poslúhovať a vecer pre ťalbu bala sa ist domov, každúku ju a odniesťe na výhľadisko do Kramárovna vystreone. Výhľadisku ju a prepustili.

Ráno o 6:00 hod. vyzvali Rumunské vojská ďalej s ohlašujúcim, Hura! za mohutnej ťalby smerom na Pedinu a smerom na Slavrankou a Kojalín za ustupujúcimi Nemeckami. V Pedine už velá pece nemali. Tretí ťažor skladli len v Kremčanovských dvoroch a 2. lepca ťalbu páliť guliomet na Pedinu. Toho zlikvidovali.

Pri dobývaní Kuta a vnočných prepadach padli: jeden Rumun pri Kramárovi dome, jeden na ceste medzi Kremčanskym a Kamodyovskym a jeden pri Kremčanovom mestale. Ráno pri dobývaní Pediny padol jeden pri Jgorovskej piste.

a jeden v prideloch v hörke. Tento sa násiel len ne-
skora keď už bol od líškov občerstvý. jeden padal
na Harrankovce - Pielosky, v Kojetíne traja. Oba-
du Baňa jej okraj od spadu dobyjali takisto 5
marca, ale Dômky 6 marca a padli tam dva-
ja Rumarských vojaci na Hálce. Pochovali ich pri bado-
le v Dômkach.

Podľa výpovede už pomerančného spisovateľa, ktorí sa
súčasťmi bojov ako pomocník guľometáka, útok a
prichet bojov bol nasledovný:

Útok bol vedený troma smermi. Hlavný smer
šiel Smretnou dolinou na Pieloch, vedľajšie pod
Sliam k rybníku a Stomina Šimanov jarok. Ďal-
šíel na Pieloch. Odšial po doradení vodlajšich sko-
pin vyzváli smerom na Gedime. Plasením a pi-
šidľom dostali sa priekopou (šiancom) na jamku a
ponad cintorín do Kramárov. Tam sa povne za-
držali a umiestnili klar. vel. útočiacich skupin.
Po umiestnení veliteľstva sa presúvali ďalej pod
plot a miest Šimanovia. Tam doradila mina a
zabila mu strelectvo pri guľomete. Všetkialiky ho z
cesty a dali na podstieku do Šimanov. Zobal
guľomet on a zaujal pal. postavenie. Vnoči nem-
ci trikrát pod ruskom tmy striecili na nich, je-
don krátk sa vynorili tesne pred nimi a počas stolu
slamy ktorí bol. Maďarské rákhade sa domov
Kamodórskym. Prepadli ich ručnými granátmi a
jeho ranilo do nohy a jedného ho pri mastele Ši-
manovský zabilo.

Tentá boj o našu obec, dňa 1. apríla bude opisaný v knihe ktorú pripravuje tento spisovateľ. Kniha o bojoch ktoré prebiehali po obci Batovce už mal napisanú a jeden vytlačok mal aj zo seba. Ďalší material zberal na miestach kde bojoval. Dúfam, že tiež kniha bude preložená aj do Slovenciny a bude n ju môť posítať aj násť občania.

Ráno 6. marca pred voje vyskúšali do úlochu a s nimi sa valili ďalej prudky bojomilivo. Prati nim sme šli my občania za doprovodom vojaka s pilami sekarskimi aj bez náradia do Rychňavy opravovať vyholený most. Pri moste boli zasadene dva ľahké mňomety z ktorých strielali na ustupujúcich Nemcov. Skiali a spolovali sme jedlice a nosili na most. Práca trvala do obeda. Pri istinom jednej padla jedlica na minomet, prevalila ho. Minometáči robili erik a nadväzali, ale vedeli čo hal pri nás ho usporieji. Po dokončení mosta šli sme domov. Nad nami sa roztleskovali ťapnele ale vo veľkej výške takže nám nemohli uškodiť. Čestou sme stretali našich fúrmánov roliacov ktorí vieski ranených vojakov na lyžkách na cestu návratu. Nestačili sme ešte ani domov prieť, šli sme poslední, už nás stínoch zobrať, že pojdem a vecerou. Teli nám najesť a na nastolené dráby dove konve z Bočšom. Učí sa zvieratovať keď sme sa počali a keď sme prišli do lesa. Prečadiská bola už naplná tmy. Niedol nás vojal podľa stojník a aby sme neabšidieli dvä al sa stále telefonomalo dočku. Keby sme boli vedeli keď máme ist', boli by sme tam trafilí aj

bie neho, ale mi sme nevedeli meseli sme ist' len zas
 min. Brodili sme sa neskrom ktorim mestami boli narazile
 a dosli sme do priestoru, Prielesky kde je pochovaný jeden
 Rumun, keď opäť nám casistali galíz a gulos mete a tiež
 blízkosti. Vratili sme sa na rupát, lebo vriaj stratil s ruky
 telef. linku. Pustili sme sa za svah a tam ju ešte mne
 ťiel. Tak sme prišli na chatu t. j. Pod blata. Hrebienom
 boli porozostavovaný vojaci v palebnom postavení. Jednu kož.
 vu sme nechali tam a s druhou sme malí ist' ďalej. Trvalo
 dlho kým sme sa počali. Aj me si pospali na studenej výrubá-
 nej strane. Nikto nevedel kde sú. Munkari t. j. mino-
 metčici. Konečne ráno sme sa počali hore po skaloch
 a skalich potkávači sa uinavon, ale už boli s jednou
 plnou konvou a jednon prednom do doliny Rychnavy
 a dole na Slavkovu. Tam boli munkari a my sme k
 nim prišli už bolo skoro hodne vysoko a útok sa ešte
 počal smerom na Kojetin od kial sa nemali nedali vyhnati
 a dobre urobených maskovaných bunkerov na Slabotom
 heleni Kojetina. Minometčaci striedavo palili a keď
 teda ako ktori možol prišiel ričajst, kym trvalo vkon-
 ve a jednom pomiskli aj nás. Vyhľadovaný sme boli a uko-
 namy. Počutili bám. Pošku sme si odpocíniť a vydali sme sa
 na zpäťčinnú cestu, ale smerom cez Rychnavu na most.

Bola odpoluďacie keď sme prišli do obce a tato bola
 plna vojska. Vojaci po domoch, vojaci po uliciach, väčšie pl-
 no vozil a koni a kde boli motorové vozidlá so základnými
 kanónmi. Za všetkých strán v obci ozvali sa vŕsteli s kanónom
 ktorých hlavne hľačia hociivo do dialok. Celkovo ešte s tie-
 kymi minometmi ich bala vziať striedať. Na Horný

zomky. Pod Kubovcí, za brémou v Nadáre, zaháde, na Záhumni, na Hachoviči, v L. vypne. Pod člebami na Hálne a inde. Ba este aj Ľaputistom bol pri pingelár bý minomet. Keď začali hanačky naraz strieľať celá obec sa triasla.

Front sa dobyť B. Hodruša a Jd. Hámor sa roztiali na Konec. Len písie jednotky preniesli do Čarnovice a hliadky do Klakovský a Výchopolskej doliny. Do násy obce prišli aj ďalšie vojska a tia záložné. Oburinci, krajčíci, remenári, mäniari a pod. Vŕtitelstvá a ostatné ostalo tak. Výchobských budovach v Dedine aj v Domkack boli zriadené a-betrovne ranených.

Na treći deň o rím. kat. cintoríne v Dedine občina vykázali komaduľ klob pre zabitých Rumun. voj. a šiesty občania ich pre mŕtvyh do Kojetína. Na území a stromom hrebieni komady vystrielených na bojnic, stromy dokončané od min a guľiek. Dve raja a dva chlúčili sme troch mŕtviel vojakov za goliere a po stromom svahu stiahli sme ich na hradisku pod Slavkovou. Nalezli sme ich na voz a priniesli na Kojetínske na cintorín. Občania ktorí nekopali klob, alebo nosili mŕtvyh, za hrobávali zabitých Nemcov tam kde pri hore v zálope bol zabitý. Na Pielochu dve raja, v Srt. doline dve raja Pod Kubovcí jeden a jeden na Žabke. Neskoršie pri pristupe bol zabitý jedos v Rybčave pri Moste.

Rumanské oddieli beginákov, vymenili vojaci regionálnej Rumunskej armády. Tieto boli tak biadne

vyzbrojený a vystrojený a takisto aj v tváračkách vyzivrený, že bolo strážné na nich pozerat. Nepali sme si kryty pre autá, robili sme rôzne práce pre armádu a čas sa minal. Na Veľkú noc vysabavali v selských muror práce ochopných a bolíme sa kľaďat mostné dielne na plebe v Bar. Hodruši. Dielce boli dlhé a tăiske. Chlap pri chlapom musel stať a na povel. Dajaj rason držať telo diele na autá a vlečky. Niektorí chlapci chodili s autami do Ľarnonice a pomáhali pri skladaní.

Ked' bol most na Krone postavený, počali sa vojská meson na Liptovské Nové Mesto, Nitru a Oslany. Niektoré vojská este ostali.

Už nebolo ani stopy po snehu. Boli pekné jasné dni. Dňa otvárasol občom sľubný výber. Kardí myšiel, že dojedol granát veľkeho kalibru, ale nebolo to ono. Chlapci násli niekde nevybuchnutú pancierovú päť, storta manipulovali ľah im výbuchla. Po výbuchu skočil som do záhrady počas čo sa roby a na záhradách ranený sa vziahol Nechap Pavel, vedľa Mikálik Jozef a Trenčian Ján. Od Čhu mor zaraven zo mnou dobiehal Štefan Kukla. Zabali sme Nechapa pod parucky a došikovali do posnejch Trenčianov. Prvá na nepoznanie doskaňa a akaderná, sáty takista. Druhý dvaža mohli ist' sami, ale len prínamahou. Tieko ranený sedol si na lavičku, ale ked' vstal hore, ked' ho isti odviedli do nemocnice už chodil nemohol. Mal roztrhanú bručiu dutilu a čvora. J. Mikálik mal odtahnutú kus zadnej časti sedačky.

Najlepšie z toho vysiel teletí, len s menšími poraneniami.
P. Recyal na treťom dňu umrel.

Obráli aj posledné rumunské vojiská, ľudia začali pracovať nie len na poliach. Začali v tov. Sandrik, začali v Rud. baniach a niektorí ktorí ešte nemali viac čom pracovať v podniku kde pracoval pred tým; chodili opravovať alebo stavat mosty a trať od Láznoviec na Novú Banskú a dať lesoradovatárečit. Vôľne sa dýchalo i keď v kiedô. Väčška vydrancované zničené, ale bola tu nádej, že to už dlho nebude trvať, že bude už koniec vojny. A tento čas aj prišiel.

9 máj 1945. Krásne slnečné ráno, aké len v mesiaci mají môcť byť. Na veriach kostolov rozevernúci sa všetky svany a ľudia vychádzali na preddomie s radostným tvorením a keď "svany" neustíhlali rozjasňovali sa tváre občanov, až pri slovach „je koniec vojny.“ prepukli v jaosť.

Aho! Vyplá slnko do nového jarného rána a ľudstvo vykročilo do nového rána spredzatátem. „Už nikdy viac vojnu,“ potrestať tých čo zapričinili toto strašné krimplievanie a k zemi priblačiť hlavy tým ktorí by chceli požiadať nové vojnové zlo.

Jozef Kamoček
Kromíkia.

Zivotopis:

Ja, Jozef Hamody, narodený 2.5.7. 1919 v Kremničach, syn Júna Hamodyho, tch. robotníka a matky Anny srod. Kuková. Bol som 6 minodencov. Po vychodení Štúrovoj školi začas som pracoval ako rovnášac pectora u pekára Greguša v B. Štiavnici. Naša kľačá rachvatila celý svet medala mi trvalé zamestnanie nikt. Pracoval som pri leteckeske lde sa čo načkal: lenž' robotník, robotník v tch. Sandušek na výkope cesty do B. Hodruša a pod.

V roku 1940 som narukoval do Martina, 22 júna 1941 prým transportom mal byť vysielaný na Vých. front, po roku som sa vrátil. 1943 v jesenni, keď sme odmetali ist' dnu hýbat na frontu dali miás mal na prácu do uholníckich baní Handlová. V mareci 1944, od vojska som bol preústrený.

29. augusta dostal som povolenie urobiť do SNP. Po ektlačení povolania do ĽOR vrátil som sa domov. Pracoval som v lesie. V januari 1945 mobili zovali mal a siel som da Popoliarov byť základ. Ušiel som z obce Kaniacka a skryval som sa do preclodu frontu. Po prechode ďalej som pracoval v lesoch ako lenž' robotník až do roku 1950.

V júli a aug. 1950 som absolvoval kurz učt. JRD v Bratislave a jednmesačný kurz v Rim. Sabato Medzi tým bolo založené JRD v načojobai a mňa pridelen obnos na tota druhostro. Tu som pracoval až skoro do jeho rozpadnutia, do októbra 1953.

V okt. 1953 roku som nastúpil do novobudov.

závodu „Hlináren“ St. Krie n. Horon ako brigádnik. Po trojčinnej brigáde som sa vrátil domov a znova pracoval ako lesný robatník. V roku 1957 bol som Radou MNV Kopečku menovaný za kronikára obce, lebo doterajšie obecné kroniky súčasne zmieli a novi nevedeli nik. Toku roka sa volebách do Národného výboru bol som zvolený za člena a navenutý za taj. MNV miesta býo dlhorocného taj. J. Vojnovského, ktorí je považovaný za neskorvalosť musel odstúpiť. Funkciu taj. MNV aj kronikára som rabil do nov. 1959 keď ju tie iste prečín ako taj. predchádzajúci, bol som počas venuj funkcie a odvodený na 1 rok nezadmieňene. Zároveň bolo posbavenia kronikárstva, kronika mi bola zoštrana a jaz rozbieraným materiálom. 16 napisaných strán s kroniky bola v nesmánych príčinach ztratných a nesmávou osobou a rozbierané doklady potratene.

Za kronikára bol menovaný Lavel Bustov ml. ktorí do r. 1970 rozhľadal faru učajora do kroniky a napisal záciatočné riadky.

Po naložení kedyž učaje do kroniky neboli zapisované, prečíval som znova 1971 kroniku. Za tento uplynulý rok zapisal som učaje ktoré som už prev mal a pracovane a dane k overenie Čile v roku 1959, ale do dnešného dňa nemám učesenie rady MNV, kie som kronikárom a časopisom zapisal, aby aspoň niečo bolo v kronike podaclytecké.

V Kopečkiciach dňa 30. jan. 1972

Jozef Kamoček n. r.

79

